

عنوان:

بررسی زمینه‌ها و عوامل تکفیر و تفسیق فرق اسلامی نسبت به یکدیگر در سه قرن نخست هجری

استاد راهنما: دکتر محسن الویری

نگارش: مریم علیئی

کارشناسی ارشد تاریخ اسلام

دانشگاه باقر العلوم

چکیده:

تکفیرگرایی و تفسیق‌گرایی از مقوله‌هایی است که از صدر اسلام گریبانگیر جوامع مسلمانان بوده و باعث تشتت و تفرقه در جوامع اسلامی و مختل شدن انسجام جامعه مسلمانان گردیده است و نقطه شروع بسیاری از این تکفیر و تفسیق‌ها از همان ابتدای تاریخ اسلام بوده که در این مقاله به ریشه‌ها و عوامل تکفیر و تفسیق‌ها در سه قرن نخست هجری پرداخته شده است.

برای این دو مقوله می‌توان علل متعددی را با توجه به دیدگاه‌های متفاوت برشمرد اما در این نوشتار علاوه بر عوامل فرقه‌گرایی که گاه در دامن‌زدن به تکفیر و تفسیق‌ها مؤثر بوده علل دیگری چون علل سیاسی، کلامی و فقهی نیز که بر گستردگی این دو مقوله افزوده است بررسی شده است.

واژگان کلیدی: تکفیر، تفسیق، فرق اسلامی

مقدمه:

اگر کفر را خروج از دین و انکار حقایق دینی؛ فسق را خروج از همراهی با جماعت مؤمنین و تجاوز از حدود اعتقادی در بعض مسایل دینی و ارتکاب گناه و خروج از مدار حق بدانیم، تکفیر و تفسیق از دیرباز نقد رایج بازار دینداری در میان پیروان ادیان مختلف بوده است بسیاری از پیروان ادیان در ارزیابی از میزان پابندی سایر هم‌کیشان خود، برای سنجش راست دینی یا انحراف، از واژگان تکفیر و تفسیق سود می‌برده‌اند. حاصل این تکفیرها و تفسیق‌ها گاه به صورت اعمال خشونت و فشار و حتی حذف فیزیکی برخی فرقه‌ها و گاه به صورت سر برآوردن فرقه‌های جدید و نوظهور چهره نمایانده است.

نسبی بودن ملاکهای کفر و ایمان در نظر گروه‌های مختلف متدینین انگیزه‌های سیاسی، اجتماعی و تعصبهای فرقه‌ای را می‌توان از جمله هیمنه‌های شعله‌افزا، در فرایند بر افروختن آتش تکفیرگرایی و تفسیق‌گرایی دانست، کوتاهترین راه و آسان‌ترین شیوه برای از صحنه راندن مخالفان هم‌کیش بویژه آنجا که دینداری فقط محصور در حوزه زندگی فردی و شخصی نمانده و پای در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی گشوده باشد تمسک به تکفیر یا تفسیق آنان جامعه متدینین مسلمان نیز خارج از این قاعده و مستثنی نبوده است مع الاصف یکی از آفات بزرگ جوامع اسلامی در طول تاریخ، رواج سکه تکفیر و تفسیق مخالفان فکری، عقیدتی و سیاسی بوده است. که اولین جرقه‌های آن بعد از وفات پیامبر(ص) و در ابتدای خلافت ابوبکر، در جریان برخورد با مانعین زکات رخ داد و شعله‌ور شدن و رواج جدی آن در واقعه جنگ صفین و توسط خوارج صورت گرفت و همچنان در عرصه‌های مختلف تاریخی دارای فراز و فرودهایی بوده و کماکان ادامه دارد در این مقاله برآنیم که زمینه‌ها و عوامل تکفیر و تفسیق‌گرایی را در بین فرق اسلامی در سه قرن نخست هجری بررسی نماییم.

پیش از ورود به بحث اصلی که زمینه‌ها و عوامل تکفیر و تفسیق در بین فرقه‌هاست لازم است مقدمتا نگاهی به علل و زمینه‌های فرقه‌گرایی در بین مسلمانان داشته باشیم چرا که عوامل و زمینه‌های فرقه‌گرایی خود بر آغاز و یا ادامه و یا دامن زدن به تکفیر و تفسیق نقش مؤثری داشته است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه باقر العلوم علیه السلام می باشد